

V. Platón a filosofie jazyka

- A. Malé opakování z minula
- B. Platónovy ideje a slova?
- C. Moderní zkoumání jazyka
- D. Pojmy, problémy a témata zkoumání jazyka

V. A. Malé opakování z minula – epistemologie

- Platónovy ideje
 - neměnné → trvalé poznání („vědění“) → co je vědění
 - smyslově nevnímatelné → jak je poznat (a vůbec ověřit jejich existenci)?
 - 3 speciální metody k poznání idejí
 - *anamnésis* (rozpomínání)
 - *dialektika* (racionální zkoumání vztahů mezi pojmy)
 - náhlé nazření

V. A. Malé opakování z minula – epistemologie

- Vymezení
 - P. D. Klein (Epistemology, *REP*)
 - Gnoseologie (epistemologie) je jednou z hlavních oblastí filosofie. Zabývá se podstatou, zdroji a hranicemi poznání (vědění).
 - Blecha 2002, s. 85:
 - Gnoseologie (též noetika) je filosofická disciplína, zabývající se podstatou, zdroji a výsledky poznání a podmínkami jeho uchování a přenášení

V. A. Malé opakování z minula – epistemologie

- pojmy, problémy a témata
 - vědění vs. mínění
 - co je vědění
 - co je odůvodněné mínění
 - objektivní, subjektivní, relativní
 - skepticismus, agnosticismus
 - zdroje poznání
 - rozum
 - vnímání
 - paměť
 - introspekce
 - svědectví

V. A. Malé opakování z minula – epistemologie

- pojmy, problémy a témata
 - koncepce pravdy
 - korespondenční
 - sémantická
 - koherenční
 - pragmatická
 - deflační teorie

V. B. Platónovy ideje a slova?

1. dialog *Kratylos*: původ jmen (slov) – „přirozeně“ nebo „dohodou“?

- Kratylos: „správná“, „pravá“ jména podle přirozenosti věci
 - „Tady Kratylos tvrdí, Sókrate, že pro každou z věcí je od přírody správné jméno a že jméno není to, jak kteří lidé po úmluvě věc nazývají, označující ji částkou své řeči, nýbrž že jest jakási přirozená správnost jmen pro Hellény i pro barbary, a to pro všechny táž.“
- Hermogenés: dohoda a souhlas
 - „Mně totiž se zdá, že jakékoli jméno čemu kdo dá, to že je správné jméno; a jestliže zase je změněn v jiné a onoho již neužívá, že to druhé jméno není o nic méně správné nežli to dřívější... Neboť žádná jednotlivá věc nemá žádné jméno od přirozenosti, nýbrž z obyčeje a zvyku těch, kteří si mu zvykli a užívají ho.“
- Nu, proč říkáme např. stolu „stůl“ a stropu „strop“?

V. B. Platónovy ideje a slova?

1. dialog *Kratylos*: původ jmen (slov) – „přirozeně“ nebo „dohodou“?
 - Proti dohodě:
 - libovolnost a subjektivita jmen
 - každou činnost je třeba konat přiměřeně věci, to platí i pro stanovení jmen
 - Tedy jména přirozeně?
 - etymologie → původní slova → hlásky, ovšem...
 - ... ovšem rozdílnost nářečí → ne všechna jména mohou odpovídat přirozenosti (*šunkofleky* vs. *šunkafleky*) → jestliže si přesto rozumíme, je uplatněna dohoda
 - slovo jako obraz může být přesné či méně přesné – je lépe poznávat věci samy než skrze slova

V. B. Platónovy ideje a slova?

2. slova a ideje

- vědění u Platóna = vědění o idejích
- mohou slova podat takové vědění?
 - podle *Kratyla* je to v nejlepším případě nejisté, jinde (*Sedmý list*) je Platón ještě striktnější:
„... co se týče jména, žádná věc nemá jméno stálé a nic nebrání, aby to, co se teď nazývá kulaté, nebylo nazváno přímým a přímé kulatým, ale věc sama nebude tím pro ty, kdo to jméno změní a budou užívat opačného, o nic méně stálá.“
 - Výhrady k epistemické hodnotě slov vedou Platóna až k zásadnímu zpochybnění smysluplnosti psaného textu:
„... se žádný rozumný člověk nikdy neodváží ukládat do slov své rozumové nálezy, a to do slov nezměnitelných, jak je tomu při písmu.“

V. B. Platónovy ideje a slova?

3. shrnutí Platónových podnětů ke zkoumání jazyka:

- a. otázka původu slov/jazyka (bez evolučního kontextu)
 - → filosofie lingvistiky
- b. otázka vztahu jazyka a poznání
 - → filosofie jazyka

V. C. Moderní zkoumání jazyka

- Ad a. Filosofie lingvistiky
 - "Philosophy of Linguistics", The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Winter 2016 Edition), Edward N. Zalta (ed.), URL = [<https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/linguistics/>](https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/linguistics/)
 - původ jazyka
 - jazyková změna
 - principy učení se jazyku
 - předmět filosofie lingvistiky

V. C. Moderní zkoumání jazyka

- Ad a. Filosofie lingvistiky
 - předmět filosofie lingvistiky
 - externalismus:
 - konkrétní jazykové projevy
 - užití jazyka
 - vlastnosti struktury výrazů a jazyků
 - popis těchto struktur
 - internalismus/esencialismus:
 - gramatické intuice, intuice významu
 - abstraktní obecné principy fungování jazyka
 - popis těchto principů
 - odhalení hlubších vlastností jazyka

V. C. Moderní zkoumání jazyka

- Ad a. Filosofie lingvistiky
 - původ jazyka v kontextu evoluce
 - N. Chomsky (M. D. Hauser, W. T. Fitch) 2002
 - jazyková schopnost v širším smyslu (JSŠ) – sensoricko-motorický systém, konceptuálně-intencionální systém, výpočetní schopnosti
 - » společná člověku i živočichům
 - jazyková schopnost v užším smyslu (JSU) – rekurze ($1+1+1+1+1+1\dots\infty$)
 - » specificky lidská schopnost
 - JSŠ se vyvinula přirozeným výběrem, JSU může být vedlejší produkt

V. C. Moderní zkoumání jazyka

- Ad b. Filosofie jazyka
 - Blecha 2002, s. 128 nn.:
 - filosofie jazyka (analytická filosofie, novopozitivismus)
 - součást gnoseologie
 - snaha vytvořit ideální a logicky přesný jazyk vědy
 - později reflexe pragmatiky jazyka
 - reflexe přirozeného jazyka
 - patří k nejvýznamnějším současným filosofickým tématům
 - „obrat k jazyku“ ve filosofii
 - G. Frege (1848-1925)
 - smysl a význam
 - Jitřenka je Večernice
 - „současný francouzský král je holohlavý“ – *de re*
 - „francouzský král neexistuje“ – *de dicto*